

KORTVERSJON

Full deltakelse og likestilling

Norges Handikapforbunds strategi for likestilling av funksjonshemmede

Strategi og handling 2020-2030

VI MANGLER IKKE ERFARING OG KUNNSKAP. VI MANGLER HANDLING OG PENSER SOM SIKKER LIKESTILLING.

Vi aksepterer ikke at det skal ta så lang tid å stoppe diskrimineringen av funksjonshemmede. Vi opplever en tilbakegang på flere områder med kutt og særløsninger. Vi ser ingen sterk satsing på likestilling. Regjeringens strategi og handlingsplan har ikke tilstrekkelige og nødvendige tiltak. I vår egen strategi viser vi hva som må til.

I over 40 år har norsk politikk hatt som mål å fremme funksjonshemmedes deltakelse i samfunnet og likestilling for alle. I 2001 kom den offentlige utredningen NOU 2001:22 «Fra borger til borger», som slår fast at funksjonshemmedes muligheter for deltakelse handler om grunnleggende menneskerettigheter. Det samme prinsippet lå til grunn da diskriminerings- og tilgjengelighetsloven ble vedtatt i 2009 og da Norge ratifiserte FNs konvensjon for funksjonshemmedes rettigheter i 2013. Likevel blir funksjonshemmede fremdeles utsatt for systematisk diskriminering. Da Norge ble hørt i FN i 2019 om hvordan funksjonshemmedes menneskerettigheter blir oppfylt, fikk da også norske myndigheter krass kritikk både av Likestillings- og diskrimineringsombudet, sivilsamfunnet og FN selv.

Regjeringens strategi og handlingsplan for likestilling av mennesker med funksjonsnedsettelser forholder seg ikke til virkeligheten slik den er, og bidrar ikke med tilstrekkelige og nødvendige tiltak for å sikre likestilling. Regjeringen anerkjenner ikke det undertrykkende utenforskapet vi utsettes for, og forplikter seg ikke politisk til å endre holdninger og praksis.

Samfunnet er i liten grad universelt utformet, det klippes stadig større hull i velferdsstatens

sikkerhetsnett og holdningen til oss er at vi har andre behov enn folk flest. Vi blir sett på som syke og omsorgstrengende, som personer det er noe feil med. Vi blir ikke anerkjent som vanlige borgere i samfunnet, med rettigheter og plikter. Lovverket er ikke godt nok og det er store kommunale forskjeller. Tidsfrister og finansiering mangler for universell utforming av skoler og transport. Retten til å leve et selvstendig liv og være en del av samfunnet er ikke sterk nok i praksis. Konsekvensene er at vi ikke kan leve frie liv og delta på lik linje med andre i utdanning, arbeid, kultur og samfunn. Og fremdeles ser vi at en likestillingspolitikk for funksjonshemmede så å si er totalt fraværende.

Vi vet hva som skal til for å oppnå likestilling for funksjonshemmede. For det første må det jobbes systematisk med å endre holdningene til oss som mennesker – slik at vi blir sett som samfunnsborgere med fulle rettigheter og plikter. For det andre trengs det en styrking av lovverket og finansiering, for å sikre likestilling og innfri våre menneskerettigheter. For det tredje må det sikres en universell samfunnsutforming og gode individuelle rettigheter som gjør at vi kan delta fullt ut i samfunnet.

Kvinner likestilling kom ikke av seg selv, men krevde systematisk innsats over tid. I dag er ingen i tvil om at det lønte seg. Vi funksjonshemmede både kan og ønsker å bidra i samfunnet. Det er på høy tid å endre oppfatning om hvilken plass vi skal ha. Ikke på utsiden, ikke på sidelinjen, men likestilt.

Tre nødvendige grep for å sikre likestilling

Det er den politiske viljen som avgjør om og når likestilling blir en realitet for alle. Vi forventer et krafttak for likestilling og en politikk som sikrer at menneskerettighetene, slik de er beskrevet i konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) oppfylles de neste ti årene. For å lykkes er det helt nødvendig å endre holdninger, strukturer og satse penger på handlingsrettede tiltak som både kan «rette oppatt feila fra i går» og sikre et samfunn for alle. Vi mener at myndighetene må sikre tre pillarer som er helt avgjørende for å oppnå reell likestilling.

1 Holdningsendring; funksjonshemmede må anerkjennes som fullverdige borgere på lik linje med andre.

Samfunnets fordommer må bygges ned. Den sosiale kontrollen som samfunnet utøver gjennom eksklusjon og umyndiggjøring må stoppe. Myndigheter og folk flest må anerkjenne funksjonshemmede som likeverdige og fullverdige borgere i samfunnet. Målet må være å stoppe den omfattende diskrimineringen; i skolen, arbeidslivet og samfunnet. Fokus må flyttes fra funksjonshemmedes kropp og avvik til strukturer som diskriminerer. Kunnskapen om menneskerettigheter, hatkriminalitet, diskriminering og likestilling må økes.

Handling:

- Stopp usynliggjøringen av oss i politikk, media og samfunnet for øvrig.
- Stoppe den sosiale kontrollen over våre liv og sikre vår rett til likeverdig deltakelse.
- Fokuser på diskriminering og de som diskriminerer.
- Synliggjør likestillingskonsekvenser i politiske beslutningsgrunnlag.
- Øk kunnskapene i forvaltningen om funksjonshemmedes menneskerettigheter.
- Styrk bevisstheten om menneskelig mangfold og fordelene for samfunnet.
- Frem språkbevissthet i media.

2 **Strukturer; lover og offentlig finansiering må ikke bidra til diskriminering og utenforskap.**

Looverket utgjør viktige strukturelle rammer for samfunnets utforming og livet som leves i den enkelte kommune, det avgjør hvor godt vernet mot diskriminering er og i hvilken grad likestilling blir fremmet. Lovverket må styrkes. Det er også nødvendig å gjøre et økonomisk løft for å utbedre dagens bygningsmasse og omgivelser.

Handling:

- **CRPD.** Inkorporer CRPD i norsk menneskerettighetslov.
- **Likestillings- og diskrimineringsloven.** Avgrens bruken av «uforholdsmessig byrde» i likestillings- og diskrimineringsloven, slik at bestemmelsen ikke hindrer universell utforming, men fremmer lovens formål. Prioriter undervisningsbygg, publikumsbygg og arbeidsbygg. Private virksomheter for kulturopplevelser er også sentrale.
- **Sett tidsfrister** for eksisterende bygg, med skole som prioritet, med forankring i plan- og bygningsloven.
- **Plan- og bygningsloven** må ha et entydig formål om at universell utforming skal være det førende prinsippet for all planlegging og bygging, for å sikre likestilling. Tilgjengelighet som særløsninger må ikke i formålet. Kommunene må følge looverket.
- **Tekniske forskrifter** må ta inn igjen kvalitetskrav fra TEK10, når det gjelder stigning og snusirkel i bolig og studentbolig. Snurektangelet må ut. Dispensasjoner må opphøre.
- **Lov om offentlige anskaffelser** må sikre universell utforming i praksis. Det offentlige må bruke sin markedsrett til å sikre universell utforming ved offentlige innkjøp av varer og tjenester.
- **Sett vilkår** ved offentlige tilskudd. Når staten yter tilskudd og bidrag til publikumsrettede tiltak som driftes av organisasjoner, kulturinstitusjoner, stiftelser, private m.fl. skal det settes som vilkår at midlene ikke må brukes på en slik måte at det medfører ekskludering eller diskriminering.
- **Rettigheter og økonomiske virkemidler i folketrygdloven.** Folketrygdloven er sentral når det gjelder statens ansvar for økonomiske levekår og finansiering av hjelpemidler, inkludert bil. Målet om full deltakelse og likestilling må innarbeides som et bærende prinsipp.
- **Retten til BPA,** innholdet og forvaltningen må styrkes for å sikre likestilling.
- **Finansiering.** Myndighetene må årlig bevilge nødvendige økonomiske midler for å nå målene om full deltakelse og likestilling i ti-årsperioden.

3 Samfunnet må utformes inkluderende og sikre alle deltakelse

Full deltakelse og likestilling fordrer tydelige mål som viser helheten og sammenhengene i lovverket. En bærekraftig utvikling forutsetter et inkluderende samfunn, fritt for sosial kontroll og barrierer. Det gjelder alle arenaer; bolig, barnehage, skole og utdanning samt arbeid, transport, kultur og fritid. Nødvendig styrking av det nasjonale lovverket og friske midler har stor betydning for kommunenes muligheter til å utbedre bygg og infrastruktur samt yte tjenester i tråd med lover og forskrifter.

Universell utforming

Anerkjennelse som likeverdige borgere viser seg i praksis i samfunnets utforming. Barrierer må bygges ned og bevisstheten om mangfoldet må bygges opp. Et styrket lovverk og friske midler er nødvendig for å oppnå resultater.

Handling:

- Start med å realisere «Veikart universelt utformet nærskole 2030». En start er friske midler i 2020.
- Fylkeskommunene og staten må sikre universell utforming av videregående skoler, høyskoler og universitet.
- Oppgrader eksisterende bygg for publikum, arbeid og kultur.
- Gjør buss, bane, tog, plattformer og holdeplasser universelt utformet.
- Gjør boliger fysisk tilgjengelige og uteområder universelt utformet.
- Det offentlige må bruke sin markedsrett og stille krav om universell utforming ved konsesjoner og kjøp av tjenester. Eksempler er skjenkebevilling og transporttjenester.

Individrettede likestillingstiltak

Mulighetene til å leve selvstendig og delta forutsetter at velferdsstatens virkemidler dekker innbyggernes behov.

Handling:

- Stopp å klippe hull i folketrygden som sikkerhetsnett.
- Styrk BPA som likestillingsverktøy.
- Styrk ordningen med funksjonsassistans i utdanning og arbeid.
- Sikre reelle muligheter til lønnet arbeid.
- Styrk hjelpemiddelordningen som likestillingsverktøy.
- Styrk funksjonshemmedes levekår.
- Styrk bilstønad og TT-ordningen.
- Styrk boligtilskudd og heistilskudd for å øke andelen tilgjengelige boliger i den ordinære boligmassen.

SJEKKLISTE

for om utviklingen går i riktig retning

- CRPD er inkorporert i norsk menneskerettighetslov.
- Kommunene har fått økonomi til å ivareta sine forpliktelser etter nasjonalt lovverk.
- Plan- og bygningsloven sikrer universell utforming og likestilling.
- Likestillings- og diskrimineringsloven sikrer likestilling i praksis.
- Tekniske forskrifter er styrket og sikrer universell utforming.
- Veikartet universelt utformet nærscole 2030 er satt ut i livet.
- Andelen funksjonshemmede som tar høyere utdanning, og som er i arbeid, har markant økning.
- Det offentlige bruker aktivt sin markedsrett til å fremme universell utforming.
- Andelen bygg, boliger, uteområder, transportmidler og produkter som er universelt utformet øker betydelig.
- Likestillingen er styrket gjennom velferdsstatens rettigheter og økonomiske virkemidler.
- BPA er blitt et reelt likestillingsverktøy for alle som har et assistansebehov.
- Alle er sikret retten til hjelpemidler i folketrygden på alle livsområder.
- Staten ivaretar sine forpliktelser for likestilling gjennom rettighetsfesting og tilstrekkelig finansiering.
- Staten har oversikt over utviklingen av likestillingspolitikken for funksjonshemmede og legger fram årlige statusrapporter.

Om 10 år kan vi bo og leve i den kommunen vi vil, ha regien på egen hverdag, ta utdanning og være i arbeid. Da har funksjonshemmede borgere samme rettigheter, plikter og muligheter som alle andre i samfunnet.

Tove Linnea Brandvik, forbundsleder i Norges Handikapforbund